

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД 2001–2020 РОКІВ

DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE IN THE PERIOD FROM 2001 TO 2020

Статтю присвячено одній з актуальних проблем розвитку інклюзивної освіти в Україні, а саме залученню осіб з особливими освітніми проблемами (далі – ООП) в освітні заклади шляхом проведення Всеукраїнського експерименту (III етапу) – реалізації соціальної програми М. Порошенка «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» у Запорізькій області (2016–2019), до якої приєдналися інші регіони України, та умов, що передували його впровадженню. Розкрито роль державної субвенції та фондів, їх вплив на розвиток інклюзивної освіти. Розкривається сутність таких понять, як «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «субвенція». Основна увага зосереджується на розвитку інклюзивної політики й інклюзивної культури, що на практиці приводить до зміни громадської думки та збільшення дітей на інклюзивному навчанні. На основі аналізу законодавчих документів визначено розвиток інклюзивної політики та покращення механізмів впровадження інклюзії. Здійснено історичний огляд роботи Міжнародного фонду «Відродження», реалізації міжнародної програми «Крок за кроком» в Україні в 90-х роках та створення української організації «Крок за кроком» як члена міжнародної асоціації. Розглянуто проєкт «Інклюзивна освіта – крок за кроком» (2013–2015 рр.) та створення найпершого інклюзивно-ресурсного центру в м. Києві у Дніпровському районі. Стисло описано впровадження 2-х етапів Всеукраїнського науково-педагогічного експерименту щодо впровадження навчання дітей з особливими освітніми потребами на початку XXI століття 2001–2013 років. Акцентовано увагу на важливості допомоги фондів, а саме перекладу Фондом П.О. Порошенка Саламанської Декларації (1994) і базового документа МКФ-ДП (Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків), допомоги культурного Фонду Марини Порошенко. Досліджено початок надання державою освітньої субвенції та впровадження цього досвіду в подальших роках. Розглянуто розвиток інклюзивної культури на прикладі соціальних проєктів (телевізійних передач, реклам, фестивалів, конкурсів), які впливають на громадську думку та розвивають толерантність, антидискримінаційні установки, демократичні відносини та терпимість до інакшості, адже нормою є інакшість як принцип інклюзії (усі ми рівні, всі ми різні).

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, державна субвенція.

The article deals with one of the actual problems development of inclusive education in Ukraine, namely the introduction of children with special educational needs (SEN) in other schools has been revealed. III stage of the scientific and pedagogical All-Ukrainian experiment society program "Inclusive education the level of consciousness of the nation to Zaporizhzhya Region (2016–2019). Other regions have joined the program. The processes that preceded this program have been revealed. The value of the stage subvention, funds and their impact on development to inclusive education have been described. In particular, the essence of concepts as inclusive education, inclusive learning and subvention is revealed. The main attention is focused on the development of inclusive political and inclusive culture, where in practice leads to a change in public opinion and children becoming more involved in inclusive learning. The basis of the analysis of legislative documents defined the development of inclusive politics and improved inclusion mechanisms. The historical review of the beginning of the International Renaissance Foundation, the implementation of the international program "Step by step" in Ukraine in 90 years, have been researched. The creation of Ukrainian organization "Step by step" as a member of the international association has been described. The project "Inclusive education – step by step" (2013–2015) and creative for the first time of inclusive resuscitation center in city Kiev of Dneprovsky of the region have been considered. The two stages All-Ukrainian scientific-pedagogical experiments with implementation on teaching people with special educational needs in Ukraine at the beginning of the XXI century 2001–2013 years have been described briefly. The attention has been accented on the importance of helpers, namely fund Petra Poroshenko who translated Salamanca Declarations (1994) and basic document SCF (International Classification of functioning, restriction of vital activity and oil and adolescent health, helping of culture Fund of M. Poroshenko. The beginning of the state provision of educational subvention and introduction of this experience in the following years has been researched. The development inclusive culture for example society projects – TV programs, advertising, festivals, competitions, that influence people's opinion and develop tolerance, anti-discrimination attitudes, democratic relations and perception of otherness but the norm is difference, this is the principle of inclusion – we are equal, we are different.

Key words: inclusive education, inclusive learning, stage subvention.

УДК 373–056.2/3(091)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.4>

Коноз О.Б.,
аспірантка кафедри дошкільної освіти
Миколаївського національного
університету імені В.О. Сухомлинського

Постановка проблеми. Освіта визначає рівень розвитку країни, є «рівнем свідомості нації». Інклюзивна освіта – це політика й освітній процес, система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (ЮНЕСКО). Одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення інклюзивного

середовища для забезпечення гарантій, указаних у законодавчих документах (1991–2019 рр.) незалежної України. Розвиток інклюзивної освіти та навчання розуміємо як збільшення інклюзивних закладів та розвиток інклюзивної культури, інклюзивної політики і практики. Реформування і трансформації із залученням осіб з ООП в освітні заклади є надзвичайно важливою проблемою,

тому інтерес громадськості викликає розвиток інклюзивної освіти, проведення Всеукраїнських експериментів, підтримка держави, зміна законодавства, механізми впровадження, виділення державних субвенцій, сприяння фонду «Відродження», Фонду П.О. Порошенка (Президента 2014–2019 рр.) та культурного Фонду Марини Порошенко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі розвитку інклюзивної освіти присвятили праці такі зарубіжні вчені: Д. Андерс, Д. Лупарт, Г. Лефрансуа, М. Малафєєв, Т. Бут, Д. Демпелер, Д. Джонсон та ін. Вітчизняну інклюзивну модель упроваджують, досліджують та розробляють стратегії залучення осіб з ООП В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, Т. Скрипник, В. Тарасун, Н. Софій, Ю. Найда, О. Таранченко, О. Федоренко, І. Луценко, В. Кобильченко, І. Малишевська, Г. Калиновська та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Послідовний розвиток інклюзивної культури, інклюзивної політики і практики, державні субвенції та допомога фондів сприяють досягненню високого рівня розвитку (залучення осіб з ООП) інклюзивної освіти, адже включення осіб з ООП в освітні заклади збагачує потенціал нашої держави, робить соціум інклюзивним.

Мета статті полягає у висвітленні III етапу Всеукраїнського експерименту 2016–2019 рр. «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» у Запорізькій області за підтримки державних субвенцій, фондів «Відродження», Фонду П.О. Порошенка і Фонду Марини Порошенко.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта – це система закладів з інклюзивним навчанням, а «інклюзивне навчання» – процес реалізації цілей і завдань інклюзивної освіти (за М. Порошенка). Інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та навчальне середовище до потреб учнів (трактування «Крок за кроком»). Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (2017). Інтеграція в соціум осіб з ООП, створення «суспільства для всіх» (1994) та рух «Освіта для всіх» (2000) в кожній країні впроваджуються з огляду на історичну ситуацію, розвиток національної освітньої галузі, політичні, економічні, соціальні, соціокультурні фактори, громадську думку тощо. Вплив міжнародного фонду «Відродження» на розвиток освітньої галузі та інших фондів викликають неабиякий інтерес громадськості. Історія цього питання полягає в такому.

Після здобуття незалежності Україна стала відкритою для зарубіжного досвіду. Так, про-

грама всебічного розвитку дитини «Крок за кроком» міжнародного фонду «Відродження» починає діяти в Україні з 1994 до 1999 рр. за підтримки Інституту Відкритого Суспільства (м. Нью-Йорк) та Міжнародного центру розвитку дитини (м. Вашингтон). Метою програми було впровадження демократичних практик у систему дошкільної освіти. У 1996 році програма поширила свою діяльність на початкову ланку освіти завдяки бажанню батьків дітей, які були залучені до програми, а також позитивним результатам оцінки (Міністерство освіти України, Інститут психології АПН України, Бостонський центр розвитку освіти). У 1996 році програма поширила також свої види діяльності на залучення дітей з особливими потребами та дітей національних меншин до загальноосвітніх закладів. 1999 року створено ВФ «Крок за кроком», і він стає національним членом Міжнародної асоціації «Крок за кроком».

Інклюзивні включення осіб з ООП в загальноосвітні заклади почалися з початком Всеукраїнського експерименту 2001–2007 рр. (I етап) «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах» (27 закладів і 178 дітей) за участю «Крок за кроком» та продовжилися у 2008–2013 рр. (II етап – 22 заклади і 137 дітей) канадсько-українським проєктом «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [5; 11].

Наступним кроком у м. Києві став проєкт «Інклюзивна освіта: крок за кроком» (2013–2015), мета якого – створення міського Інклюзивного ресурсного центру. Цього ж року засновано Фонд Президента України П. Порошенка та Український культурний фонд Марини Порошенко. Протягом квітня-травня 2014 року створено базу даних для формування міської бази Інклюзивного ресурсного центру Дніпровського району м. Києва. Фонд Порошенка здійснює переклад українською мовою Саламанської декларації і базового документа МКФ-ДП (Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків), що дає можливість перейти від «медичної» до соціальної моделі надання соціальних послуг дітям з ООП. Загалом, станом на 2015 рік в Україні для дітей з особливими потребами працюють близько 2 тисяч дошкільних навчальних закладів компенсального (санаторні, спеціальні) та комбінованого типу, де разом зі здобуттям дошкільної освіти діти отримують корекційно-реабілітаційну допомогу [11; 6]. Уперше освітня субвенція як один із видів трансфертів, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам згідно з порядком і умовами, була затверджена Постановою КМУ № 6 від 14.01.2015 як допомога у забезпеченні підручниками.

Щодо впливу на громадянську думку та популяризацію інклюзивного навчання, розвитку інклюзивної культури та практики наведемо приклади соціальних проєктів. Національна телекомпанія України разом із Національним комітетом спорту інвалідів України розпочала спеціальний телепроєкт «Життя на рівних» (2015), що включав цілий цикл передач, присвячених людям з інвалідністю. «Життя на рівних» – програма про людей, яких доля прикувала до крісла колісного, але вони не здалися. Всеукраїнським громадським об'єднанням «Національна Асамблея інвалідів України» проводяться різноманітні просвітницькі кампанії під гаслами: «Головне – Людина, а не її інвалідність», «Жити на рівних», «Любити на рівних», «Перемагати на рівних», «Дружити на рівних», «Танцювати на рівних». На сайті цієї організації у розділі «Проєкти НАІУ» є підрозділ «Толерантне суспільство» (<http://naiu.org.ua/project-naiu/tolerantnesuspilstvo>).

В інклюзивній практиці теж удосконалюються механізми та послуги (супроводу, доступності тощо). Так, наказом МОН України від 20.05.2016 № 544 передбачено введення в інклюзивних групах посади асистента вихователя дошкільного навчального закладу з розрахунку однієї штатної одиниці на одну групу [5; 2]. Організація навчально-виховного процесу для учнів з ООП здійснюється за планами та методичними рекомендаціями, зазначеними у листі Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 № 1/9-296 «Про структуру 2016/2017 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів» [4; 1]. Інструктивно-методичний лист «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» № 1/9-293 від 09.06.2016 вирішує доступність до закладів (створення пандусів, ліфтів тощо) [3; 1].

Соціальна програма М. Порошенка «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації» у Запорізькій області (15.07.2016 р. № 836) підтримується МОН України та Фондом Порошенка, є III етапом Всеукраїнського експерименту і забезпечує поступальний рух розвитку інклюзивної освіти. У межах цієї програми до інноваційної практики інклюзивного навчання активно долучаються нові навчальні заклади (за три роки кожна четверта школа стала інклюзивною, збільшується кількість дітей з ООП від 3 до 15 тисяч) із різних регіонів країни, що свідчить про найуспішнішу реформу впровадження інклюзії [12; 19]. Вирішується проблема нестачі коштів за допомогою освітніх субвенцій та роботи фондів для забезпечення архітектурної доступності навчальних закладів, облаштування ресурсної кімнати, оплати праці педагогів-реабілітологів, асистентів учителів та виконання інших завдань щодо організації інклюзивного навчання. Проєкт спрямований на розроблення та апробацію структурно-організаційної

моделі інклюзивної освіти у навчальних закладах Запорізької області та подальше використання в інших регіонах України. На обласному рівні проведено майстер-класи «Реалізація функціональної моделі психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивною формою навчання», «Змішане навчання як засіб забезпечення рівного доступу до якісної освіти», навчально-методичні семінари «Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами», «Інклюзивний підхід до розвитку загальноосвітнього закладу», онлайн-вебінар «Організація моніторингового дослідження інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах Запорізької області», вебквест «Сучасна школа: механізм реалізації інклюзивної освіти» [11, с. 6].

У 2016 році інклюзивне навчання підтримується НУШ (27.10.2016 р. № 10), а згодом Всеукраїнським експериментом «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» від 2 листопада 2016 року № 1319 (завершення – 18.05.2017 р. № 714). 12.07.2017 р. № 545 Постановою КМУ «Про затвердження Положення про Інклюзивно-ресурсний центр» створюється система нових закладів підтримки та супроводу дітей з особливими потребами та розпуск ПМПК [15; 1]. 9 серпня 2017 року № 526-р Урядом схвалено стратегію «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів із реалізації I етапу». Затверджено план заходів із реалізації її першого етапу, а одним із її показників є щорічне збільшення (починаючи з 2018 року) дітей, охоплених інклюзивним навчанням, на 30% від загальної кількості дітей з ООП. Припинення до 2026 року діяльності всіх типів закладів інституційного догляду та виховання дітей, у яких проживає більше ніж 15 вихованців. 01.02.2018 р. Наказом № 90 МОН «Про внесення змін до Наказу Міністерства освіти і науки України від 6 грудня 2010 р. № 1205 введено посаду асистента вчителя на клас, а також передбачені умови введення вчителів-дефектологів [13; 2].

14 лютого 2017 року український Уряд уперше виділив субвенцію з державного бюджету на інклюзивну освіту в закладах загальної середньої освіти (крім шкіл-інтернатів і навчально-реабілітаційних центрів). Субвенція спрямовується на надання додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг), що визначені в ІПР дитини, а також на придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, які дають змогу опанувати освітню програму. Постанова КМУ «Про затвердження порядку та умов надання субвенції з державного бюджету

місцевим бюджетам та надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» від 14 лютого 2017 року № 88 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 863 від 15.11.2017 та № 88 від 21.02.2018) визначає надання субвенцій на перелік заходів щодо організації інклюзивного навчання [16; 18; 2]. Так, за бюджетною програмою субвенція на 2017 рік становила 209 458 тис. грн та розрахована за розпорядженням КМУ від 04.07.2017 № 441-р на 9 304 осіб з ООП (22 512, 70 грн на одну дитину), а за постановою від 15.11.2017 № 863 загальний обсяг субвенції збільшується з 20% до 35% і більше (якщо додати не використані за I півріччя) [18; 1].

31 березня 2017 року питання інклюзивної освіти розглянуто на вищому державному рівні – засіданні Національної ради реформ, за результатами якого розроблені рекомендації: вжити заходів щодо вдосконалення законодавства у сфері забезпечення права дітей з ООП на інклюзивне навчання; затвердити положення про установу, яка здійснюватиме супровід і оцінку дітей з ООП; включити до програми підготовки студентів вищої педагогічної освіти обов'язковий курс для всіх педагогічних працівників щодо особливостей роботи з дітьми ООП; створити базу Єдиного реєстру осіб з ООП.

У 2018 році 100 млн грн спрямовується на оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів, яких діяло 516, а у 2019 – 700. За повідомленням Лілії Гриневич (міністра МОН), на обладнання нових центрів закладено 39 млн грн, закладено інвестицію в сумі 504 млн грн, а кошти субвенції у розмірі 353,3 млн вже направлені в школи. У 74% освітніх закладів забезпечений безперешкодний доступ до території, збудовані пандуси. Варто зазначити, що під особливою увагою міністра і Марини Порошенко перебуває інклюзивна освіта в початковій та середній школі, а от у вищій школі ситуація є складнішою. Так, із 2,5 млн студентів закладів I–IV рівнів акредитації є лише 10 тисяч осіб з ООП, а це менше 1% від загальної кількості людей з інвалідністю працездатного віку (до 40 років).

Установлено доплату в розмірі 20% педагогічним працівникам і помічникам вихователів закладів освіти за години роботи в інклюзивних класах (групах) із метою мотивації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної, середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти та закладів вищої освіти I–II рівнів акредитації, які працюють в інклюзивних групах (класах), Постановою КМУ від 14.02.2018 №72 «Про внесення змін у додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1096 «Про встановлення розміру доплати за окремі види педагогічної діяльності» [17; 2].

Так, наприклад, у Миколаївській області – 6 млн 428,8 тис. грн; на оснащення кабінетів інклюзивно-

ресурсних центрів – 2 млн 770,8 тис. грн. Проводяться навчання вчителів відповідно до постанов КМУ від 4 квітня 2018 року № 237 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» (зі змінами), від 21 серпня 2019 року № 800 «Про порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).

Згідно з Наказом МОН № 609 від 8 червня 2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» у кожній інклюзивній школі має працювати КППС, до складу якої входить директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі, асистенти вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, учитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини), учитель-реабілітолог, працівник ІРЦ та батьки або законні представники дитини [7; 3]. За потреби можуть долучатися медпрацівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти соціального захисту населення, служби у справах сім'ї. Щодо розвитку інклюзивної культури, то 11 червня 2018 року стартує Міжнародний інклюзивний фестиваль «Плейбек-театр», музичний джем та майстер-класи акторської гри, в яких беруть участь діти з ООП.

Визначено умови створення інклюзивних, спеціальних груп подовженого дня в державних і комунальних закладах загальної середньої освіти Наказом МОН від 25.06.2018 року № 677 «Про затвердження Порядку створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти», але, на жаль, їх відкриття і зараз є великою проблемою [8; 2].

Ведеться робота з обміну досвідом із зарубіжними фахівцями, проводяться на високому рівні семінари, організовані 08.08.2018 департаментом інклюзивної освіти. Ізраїльські фахівці провели семінари для керівників ІРЦ, директорів шкіл та вчителів в Україні (восени в Одесі та Києві). Чеські колеги запрошені цього ж року задля обміну досвідом у сфері інклюзивної освіти. Ця робота проводиться і сьогодні.

22 серпня 2018 року Постановою КМУ № 617 затверджено Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти, на базі якого сформований Єдиний реєстр дітей з ООП, реєстр фахівців та закладів освіти з використанням Google-карти [19; 2]. Зважаючи на перехід від МКХ до МКФ-ДП, Міністерства охорони здоров'я України (згідно з Наказом від 23.05.2018 № 981) оцінка дітей у ІРЦ буде проводитись за міжнародними тестами WISC- IV, LEITER-3, CONNERS-3, PEP-3, CASD.

6 вересня 2018 року ухвалено Закон України «Про внесення змін до таких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг, як «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», задля впровадження міжнародних стандартів у сфері захисту прав осіб з ООП, створення толерантного і рівного для всіх середовища [2; 1]. Із метою вношення питань фінансування навчання і виховання осіб з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів дошкільної та загальної середньої освіти, закладах позашкільної, професійної (професійно-технічної) і вищої освіти I–II рівня акредитації, внесено зміни до Бюджетного кодексу України щодо виділення окремої субвенції з державного бюджету на надання державної підтримки особам з ООП.

8 листопада 2018 року відбувся IV Міжнародний Конгрес з спеціальної педагогіки і психології в Державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди м. Переяслав-Хмельницький «Педагог в інклюзивному закладі», на якому відбулися семінари, тренінги, майстер-класи на підтримку інклюзивної практики. У 2019 році 6–9 червня стартував проєкт «Ольвійський форум: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі». Ця восьма Міжнародна наукова конференція проходила в м. Миколаєві з програмою «Виклики становлення інклюзивної освіти в Україні в контексті європейських цінностей» на базі Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Мета проведення – обмін досвідом упровадження інклюзивної освіти, ознайомлення з практиками організації різних аспектів інклюзії (навчання, корекція, реабілітація), проведення майстер-класів від найкращих фахівців у галузі реабілітації та корекції, проведення дискусійних майданчиків щодо впровадження інклюзії в умовах НУШ (Скрипник Т.В. та інші).

Набув чинності наказ МОН від 10.07.2019 № 955 «Про внесення змін до наказу МОН від 12 січня 2016 року № 8» про здобуття освіти за екстернатною формою (екстернат), сімейною (домашньою) формою і педагогічним патронажем (про індивідуальну форму), що здійснюється закладами освіти. Розробники зауважують, що можуть використовуватися технології дистанційного навчання відповідно до Положення про дистанційне навчання від 25.04.2013 року № 466. Наказ «Про затвердження Типового **переліку** спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» № 873 від 21.06.2019 видано на виконання пункту 4 порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки

особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 (зі змінами) [9; 2]. На форумі 22–23 листопада 2019 року в м. Київ представили безкоштовний онлайн-курс «Робота вчителів початкових класів із дітьми з особливими освітніми потребами» від ГО «Смарт освіта» в межах проєкту «Програма сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст матеріалу є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США. Презентовано результати дослідження «Надання послуг дітям із «групи ризику» та дітям з особливими потребами в контексті реформи впровадження інклюзивної освіти в Україні та рекомендації для України професоркою Інституту освіти Шяуляйського університету (Литва) Стефанією Алішаускене – головною редакторкою наукового періодичного видання «Спеціальна освіта».

За проєктом «Нова українська школа» на форумі «Навчання без перешкод: як зробити українські школи інклюзивними?» 22–23 листопада 2019 року повідомили, що інклюзивна субвенція розподілятиметься так:

- 490,469 млн грн спрямують на підтримку учнів інклюзивних класів у школі (21,3 тис. грн на кожну дитину);
- 77,748 млн – на підтримку вихованців у дитсадках (19,5 тис. грн на кожну дитину);
- 10,31 млн грн – на підтримку здобувачів повної загальної середньої освіти в професійно-технічних закладах (17,5 тис. грн на кожну дитину);
- 1,464 млн грн – на підтримку здобувачів фахової передвищої освіти в професійно-технічних закладах (6 тис. грн на кожну дитину) (<http://bit.ly/2KK94QR>).

Висновки. Отже, розвиток інклюзивної освіти відбувається з реалізацією III етапів Всеукраїнських експериментів та впровадженням і підтримкою інклюзії новими проєктами (НУШ, «Інтелект») в умовах особливого соціокультурного та економічного, політичного статусів з урахуванням позитивів і досягнень диференційованого навчання, збереження різних форм залучення. Україна підтримала світові стандарти навчання дітей з ООП та розбудовує інклюзивний освітній простір, надає державну субвенцію та залучає різноманітні фонди, тому в період 2016–2019 років досягла високого рівня розвитку (включення до 15 тисяч дітей з ООП). Але міжвідомча підпорядкованість установ змушує виробляти різні механізми та шляхи реалізації, що створює перешкоди впровадженню, вимагає дослідження актуальних проблем інклюзивного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про освіту: Закон. 2017. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_освіту»_\(2017\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_освіту»_(2017)) (дата звернення: 12.07.21).
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг : Закон України від 6 вересня 2018 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19#Text> (дата звернення: 12.07.21).
3. Інструктивно-методичний лист «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів» № 1/9-293 від 09.06.2016. URL: <http://гспіо.ippo.kubg.edu.ua/?p=1990>(дата звернення: 12.07.21).
4. Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 № 1/9-296 «Про структуру 2016/2017 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів». URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/51595/ (дата звернення: 12.07.21).
5. Наказ МОН України від 20.05.2016 № 544. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0821-16#Text>(дата звернення: 12.07.21).
6. Наказ про проведення Всеукраїнського експерименту «Інтелект України» від 2 листопада 2016 року № 1319 URL: https://intellect-ukraine.org/files/Dokumenty/Nakaz_1319_MONU_Intellect_Ukraine.pdf (дата звернення: 12.07.21).
7. Наказ № 90 МОН від 1.02 2018 р. «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України» від 6 грудня 2010р. URL: № 1205 http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE31678.html (дата звернення: 12.07.21).
8. Наказ МОН №609 від 8 червня 2018 року «Про затвердження примірнього положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-z> (дата звернення: 12.07.21).
9. Наказ МОН від 25.06. 2018 року №677 «Про затвердження Порядку створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/nakaz-mon-vid-25-cheravnua-2018-r-pro-zatverdzhennya-poryadku-stvorennya-grup-podovzhenogo-dnya-u-derzhavnih-i-komunalnih-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 12.07.21).
10. Наказ «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» № 873 від 21.06.2019 URL: (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text> дата звернення: 12.07.21).
11. Озерова Т. Моделювання та практичне забезпечення розвитку регіонального освітнього інклюзивного простору(на прикладі Запорізької області). *ОСОБЛИВА ДИТИНА: навчання і виховання*. 2018. № 1. С. 72–84.
12. Порошенко М. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
13. Родименко І. Інклюзивне навчання: ретроспективний екскурс та аналітичні висновки для впровадження в Україні. *ОСОБЛИВА ДИТИНА: навчання і виховання*. 2017. № 4. С. 17–25.
14. Стратегія «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу» від 9 серпня 2017 року № 526-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.21).
15. Субвенція на інклюзивну освіту: порядок та умови використання. URL: <https://balance.ua/news/archive/subvenciya-na-inkluzivnoe-obrazovanie-poryadok-i-usloviya-ispolzovaniya> (дата звернення: 12.07.21).
16. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Інклюзивно-ресурсний центр» від 12.07.17 року №545 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.07.21).
17. Постанова КМУ «Про затвердження порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам та надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» від 14 лютого 2017 року №88 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 863 від 15.11.2017 та № 88 від 21.02.2018) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.07.21).
18. Постанова КМУ від 14.02.2018 №72 «Про внесення змін у додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1096 «Про встановлення розміру доплати за окремі види педагогічної діяльності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2018-%D0%B>(дата звернення: 12.07.21). F
19. Постанова КМУ «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році» від 21 лютого 2018 року № 88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2018-%D0%BF#Text>(дата звернення: 12.07.21).
20. Постанова КМУ від 22 серпня 2018 року № 617 «Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.07.21).